

**Звіт проведення публічного діалогу з проблематики
«Регулювання ринку зерна»**

Зміст

1. Вступ

1.1. Зелена книга «Регулювання ринку зерна»

1.2. Можливі шляхи вирішення проблемних питань

2. Аналіз наданих відповідей/зауважень/пропозицій

3. Подальші кроки

1. Вступ

Україна входить до десятки найбільших виробників зернових у світі разом із США – 466 млн т, Китай – 356 млн т, ЄС – 297 млн т, Індія – 131 млн т, Бразилія – 107 млн т.

У 2016/2017 маркетинговому періоді в Україні зібрано рекордний врожай зернових – 66 млн т, що більше ніж удвічі перевищує внутрішнє споживання країни і забезпечує її продовольчу безпеку у повній мірі.

Частка виробництва зернових у структурі валової продукції країни за останні роки складає 3,6-4,5%.

Виробництво зернових на 97-98% традиційно формується за рахунок трьох основних культур, зокрема це: кукурудза – 42%, пшениця – 41% та ячмінь 14%, решта (2%) інші культури.

Основне виробництво зернових сконцентровано в сільськогосподарських підприємствах. Їхня частка в загальній структурі виробництва становить орієнтовно 80%, решта – господарства населення.

Постійний приріст виробництва зернових створює передумови для нарощування експортних потужностей країни, а також дозволяє Україні займати друге місце з експорту, поступаючись лише США.

У 2016/2017 маркетинговому році, який завершився 30.06.2017, Україна експортувала 43,9 млн т зернових, що є абсолютним рекордом для країни.

На сьогодні в регулюванні ринку зерна існує низка істотних проблем, що мають негативний вплив на його розвиток, зокрема:

- відсутня простежуваність якості зерна у зв'язку з нерегульованістю питання щодо вимог зберігання зерна та продуктів його переробки, обліку на складах, а також вимоги до механізму вирішення спорів (арбітражу) щодо якості зерна і проведення розрахунків за зберігання зерна;
- не запроваджено ефективне функціонування ринку страхування сільськогосподарської продукції відповідно до Закону України “Про зерно та ринок зерна в Україні” та не розроблено єдиного підходу до визначення страхових ризиків;
- відсутнє забезпечення належної системи функціонування фітосанітарних заходів в Україні;
- необхідність удосконалення законодавства у сфері обігу складських документів на зерно
- інші.

1.1. Зелена книга «Регулювання ринку зерна»

Зелена книга «Регулювання ринку зерна» створена сектором «Сільське господарство» відповідно до Плану системного перегляду регуляторних актів у сферах сільського господарства та безпеки харчових продуктів, схваленого Робочою групою з перегляду регуляторних нормативно-правових актів у сферах сільського господарства та безпеки харчових продуктів (Наказ Мінагрополітики від 26.08.2016 № 292), з метою виокремлення та аналізу проблематики застосування інструментів регулювання та надання їм оцінки впливу на ринок зерна.

Ринок зерна регулюють 56 нормативно-правових актів. Аналіз якості зазначених НПА визначив, що 59,5% актів, є законними та актуальними. 28% актів ринку є неактуальними та потребують приведення у відповідність або визнання такими, що втратили чинність. 12,5% актів ринку мають ознаки незаконних та одночасно є неактуальними.

1.2. Можливі шляхи вирішення проблемних питань

З метою вирішення актуальних проблем галузі та враховуючи недосконалість та недовіру норм діючого українського законодавства необхідними є:

1. Затвердження Регламенту зберігання зерна та продуктів його переробки у відповідності до закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні».
2. Розроблення Стандарту зерна та продуктів його переробки у відповідності до стандартів Європейського Союзу.
3. Удосконалення законодавства в частині складського зберігання.
4. Внесення змін до діючого та розробка нового законодавства у сфері розвитку ринку страхових послуг сільськогосподарської продукції та встановлення єдиного підходу до визначення страхових ризиків.
6. Приведення у відповідність норм закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні» з нормами закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність».

2. Аналіз наданих відповідей/зауважень/пропозицій

Огляд наданих відповідей/зауважень/пропозицій, отриманих на круглому столі у місті Києві

Заступник Міністра аграрної політики та продовольства України Олена Ковальова зауважила, що потрібно здійснювати кроки, які дозволять підвищити ефективність діяльності кожного суб'єкту аграрного ринку. Щодо презентованої Зеленої книги було зазначено, що великий блок проблем регулювання та недієвих інструментів ринку дійсно пов'язаний з діяльністю Аграрного фонду, а фінансові та товарні інтервенції, виходячи з європейської практики, є недостатньо ефективними, як і аграрне страхування та декларування зерна. У зв'язку з цим Мінагрополітики підготовлено проект нормативного-правового акту про внесення змін до закону України "Про зерно та ринок зерна в Україні".

Борис Філіпов, Аташе Представництва ЄС в Україні, наголосив, що, підписавши Угоду про асоціацію, Україна та ЄС вийшли на шлях активної кооперації. Ринку потрібна не тільки дерегуляція, а й розумне регулювання, для цього необхідно проводити круглі столи із залученням всіх стейкхолдерів. Ринок зерна показує найкращу динаміку розвитку, адже на сьогодні експорт до ЄС складає 8.4 мільйонів тон. Зазначено, що на зерновому ринку України функціонує 71.3% малих та середніх підприємств, проте вони виробляють 15.8% валового виробництва, в той час як у ЄС такий показник перевищує 50%.

Народний депутат України Леонід Козаченко, Голова Підкомітету з питань економічної і фінансової політики в АПК Комітету Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин зазначив, що Україна здатна підняти ЄС на перше місце у світі з експорту зернових, але для цього необхідно працювати над гармонізацією сучасного законодавства. Найбільшою проблемою останніх 10 років у галузі є те, що держава завжди приймала жорсткі засоби регулювання з метою утримання або зниження внутрішніх цін, що призводило до завдання збитків фермерам.

"Для фінансового регулятора реформа ринку зерна також є дуже важливою", – зазначив **Голова Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку Тимур Хромаєв**. Було наголошено, що формування організованого аграрного ринку – це нелегка задача. Для цього необхідно змінити законодавство щодо складських документів на зерно, вдосконалити обіг аграрних розписок, змінити принципи формування ціни на продукцію тощо.

Голова Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів і захисту споживачів Володимир Лапа вказав на спірні моменти в презентованій Зеленій книзі. Це стосується місця подачі заявки на проведення фітосанітарної експертизи, зменшення кількості нотифікацій, уповноваження приватних лабораторій, потреби у введенні ризикоорієнтованого контролю, несвоєчасну видачу фітосанітарних висновків, зберігання зерна.

Віце-Президент Асоціації фермерів та приватних землевласників України Віктор Шеремета зауважив, що для малих фермерів на сьогодні важливим питанням є експорт та відновлення спеціального режиму ПДВ. Важливим питанням залишається й те, що затрати по автомобільному перевезенню зерна перекладаються на малих товаровиробників.

Олена Замятіна, Директор з маркетингу ПП «Гленкор Агрікалчер Україна», Віце-Президент Української Зернової Асоціації, зазначила, що представлена Зелена книга охопила 90% проблем, що існують на ринку.

“Вперше за історію незалежності розроблено такий системний аналіз ринку зерна. Висвітлені в книзі проблеми повинні знайти відображення в нормативно правових актах Мінагрополітики”, - сказала **Ірина Душник, Виконавчий Директор Комітету зернових та олійних культур Європейської Бізнес Асоціації.**

Володимир Клименко, Заступник Генерального директора ТОВ СП «НІБУЛОН», зазначив: “Україна має високий потенціал для збільшення об’ємів виробництва зерна, яке буде споживатись всім світом. Зелена книга, яка сьогодні представлена, підсумовує ситуацію на зерновому ринку за останні 15 років. В майбутньому потрібно розробити чітку стратегію розвитку сільського господарства в Україні до 2030 року з визначенням чітких пріоритетів щодо експорту та переробки. Компанія “Нібулон” вкладає великі інвестиції в розвиток річкової інфраструктури та нарощування елеваторного потенціалу. 1 млн тон перевезеного зерна річковим транспортом економить державі 1 млрд грн бюджетних коштів”.

Сергій Шупик, Директор департаменту агропромислового розвитку КОДА, підтримав всі напрацювання, викладені в Зеленій книзі.

Координатор Аналітичного центру ГО “Аграрний союз України” Лариса Старікова підкреслила, що необхідно говорити не тільки про розвиток зернового ринку, а і про гармонізацію українського законодавства із законодавством ЄС.

Начальник Відділу міжнародної інтеграції в сфері технічного регулювання, санітарних та фітосанітарних заходів в АПК, головний метролог Олександр Лозовицький наголосив на проблемі якості зерна, яка є досить гострою на ринку, саме тому сьогодні всі ініціативи направлені на розробку нових зернових стандартів.

Вадим Чайковський, заступник начальника Управління Держпродспоживслужби – заступник Головного державного фітосанітарного інспектора України, зазначив, що проблеми фітосанітарної сертифікації та експертизи є вкрай важливими. Існують проблемні питання щодо місця подачі заявки на проведення фітосанітарної експертизи, збільшення кількості нотифікацій, уповноваження приватних лабораторій. Існує потреба у введенні ризикоорієнтованого контролю.

Огляд наданих відповідей/зауважень/пропозицій, отриманих шляхом заповнення учасниками форм зворотного зв'язку Зеленої книги «Регулювання ринку зерна» он-лайн і на круглому столі у місті Києві.

Провівши аналіз заповнених форм зворотного зв'язку он-лайн та отриманих у паперовій формі на круглому столі (Див. Таблицю 1), маємо такі висновки:

- Більшість учасників круглого столу в місті Києві підкреслили важливість та глибину проведеного експертами Офісу дослідження регулювання ринку зерна, визначеними інструментами державного регулювання, цілями та проблемами, що існують на ринку.
- 84% опитуваних погодились із твердженням, що агрохімічний паспорт поля є необхідним інструментом регулювання.
- Більше половини опитуваних погодились з твердженням, що заходи економічного стимулювання (функціонування Аграрного фонду, інтервенції та ін.) є необхідними інструментами на ринку зерна, однак 27% зазначили, що такі інструменти не є потрібними.
- Необхідність державного регулювання складського зберігання підтримало 77% опитуваних.
- 65% учасників обговорення вважають, що перегляд ДСТУ 3768:1010 потрібен. Одночасно третина опитуваних не визначилась із зазначеного питання.
- Майже 80% респондентів вважає необхідним прийняття Регламенту зберігання зерна.
- 83% опитуваних вважає необхідним прийняття закону України “Про зерно та ринок зерна в Україні” в новій редакції, що свідчить про його неефективність сьогодні.
- Щодо ефективності та дієвості такого інструменту, як заборона руху для автомобільного та вантажного транспорту, вага якого перевищує 40 т на дорогах державного значення та 24 т на дорогах загального користування місцевого значення, то тут думка учасників розділилась: 45% думають, що він є дієвим, 23% - ні і 32% опитуваних не визначились.
- 80% вважає ефективним інструментом регулювання фітосанітарний сертифікат і лише 10% - ні.
- Необхідність передбачити в законодавстві можливість проведення фітосанітарної експертизи приватними лабораторіями, а також можливість створення арбітражу підтримало 77% учасників круглого столу.
- Щодо функціонування ринку страхування сільськогосподарської продукції (зерна), то дієвим такий інструмент регулювання вважає лише 52 % опитуваних, а 26% - ні.
- Такі інструменти регулювання, як зустрічна звірка та взяття проб та зразків товарів на думку 31 % опитуваних створюють додаткові перепони для функціонування аграрного сектору. 48 % вважають, що ці інструменти регулювання не створюють жодних перепон.

3. Подальші кроки

1. Вироблення уніфікованих підходів з підготовки та розробки нових нормативно-правових актів, а також актів про внесення змін до діючого законодавства, з метою подальшого вирішення існуючих проблем регулювання ринку зерна.
2. Розробка спільно з Міністерством аграрної політики та продовольства України Концепції реформування ринку зерна.
3. Співпраця із стейкхолдерами та прийняття рішень, що в подальшому забезпечать баланс інтересів держави та бізнесу на ринку зерна.

Таблиця 1

Результати заповнення форм зворотного зв'язку Зеленої книги «Регулювання ринку зерна»

№	Питання	м. Київ			Он-лайн консультація			Загальний підсумок		
		Так	Ні	Не визначи вся/ Інше	Так	Ні	Не визначи вся/ Інше	Так	Ні	Не визначи вся/ Інше
1	Чи погоджустесь Ви з твердженням, що агрохімічний паспорт поля є необхідним інструментом регулювання?	84%	3%	13%	0	0	0	84%	3%	13%
2	Чи погоджустесь Ви з твердженням, що заходи економічного стимулювання (функціонування Аграрного фонду, інтервенції та ін.) є необхідними інструментами на ринку зерна?	57%	27%	16%	0	0	0	57%	27%	16%
3	Чи необхідно на сьогодні ринку державне регулювання складського зберігання?	77%	16%	7%	0	0	0	77%	16%	7%
4	Чи потрібен перегляд ДСТУ 3768:1010?	65%	10%	25%	0	0	0	65%	10%	25%
5	Чи вважаєте Ви необхідним прийняття Регламенту зберігання зерна?	79%	7%	14%	0	0	0	79%	7%	14%
6	Чи вважаєте Ви необхідним прийняття закону України “Про зерно та ринок зерна в Україні” в новій редакції?	83%	0%	17%	0	0	0	83%	0%	17%
7	Чи є ефективним та дієвим такий інструмент, як заборона руху для автомобільного та вантажного транспорту, вага якого перевищує 40 т на дорогах державного значення та 24 т на дорогах загального користування	45%	23%	32%	0	0	0	45%	23%	32%

	місцевого значення?									
8	Чи вважаєте Ви ефективним інструментом регулювання фітосанітарний сертифікат?	80%	10%	10%	0	0	0	80%	10%	10%
9	Чи вважаєте Ви за необхідне передбачити в законодавстві можливість проведення фітосанітарної експертизи приватними лабораторіями, а також створення арбітражу?	77%	20%	3%	0	0	0	77%	20%	3%
10	Чи вважаєте Ви дієвим функціонування ринку страхування сільськогосподарської продукції (зерна)?	52%	26%	22%	0	0	0	52%	26%	22%
11	Чи вважаєте Ви що такі інструменти регулювання, як зустрічна звірка та взяття проб та зразків товарів створюють додаткові перепони для функціонування аграрного сектору?	31%	48%	21%	0	0	0	31%	48%	21%